TÂRG DE ŢARĂ

În *Revista geografică română,* Cluj, vol. I (1938), p. 57, Sever Pop dă următoarea explicaţie expresiei *târg de ţară* „bâlciu, iarmaroc": La bâlciul „de ţară", care se face numai de câteva ori pe an, „spre deosebire de târgul local, participă cumpărători şi vânzători din regiunile de şes („dela ţară") sau depresiuni". Într'o notă adaugă că, „pentru un ţăran dela munte *ţara* începe în regiunea de transiţie dintre coline şi şes sau chiar în regiunea de coline, dar cu şes mai mult".

În expresiunea *târg de ţară* avem de fapt traducerea expresiei ungureşti *országos vásár (ország* „ţară"), adecă târg având o importanţă generală, pentru toată ţara. Expresia *országos vásár* se opune aceleia de *heti vásár* (*hét* „săptămână"), adică „târg săptămânal", de interes local.

Termenul românesc ardelean, oarecum oficial, dinainte de 1914, pentru „bâlciu, iarmaroc", era *târg de ţară.* Îl găsim în *Lexiconul dela Buda* şi în dicţionarele lui Barcianu şi Alexi.

Nu este deci vorba aici de *ţara* muntenilor, adică de „câmpie". De altfel localităţile în care S. Pop a notat expresia *târg de ţară* nici nu sunt la munte (punctele cartografice 255, 270, 283, 354), ci în regiuni de dealuri, prin judeţele Someş, Cluj şi Maramureş, unde influenţa maghiară e puternică.

OMONIMIA: BRÂNCĂ „main; érysipèle"

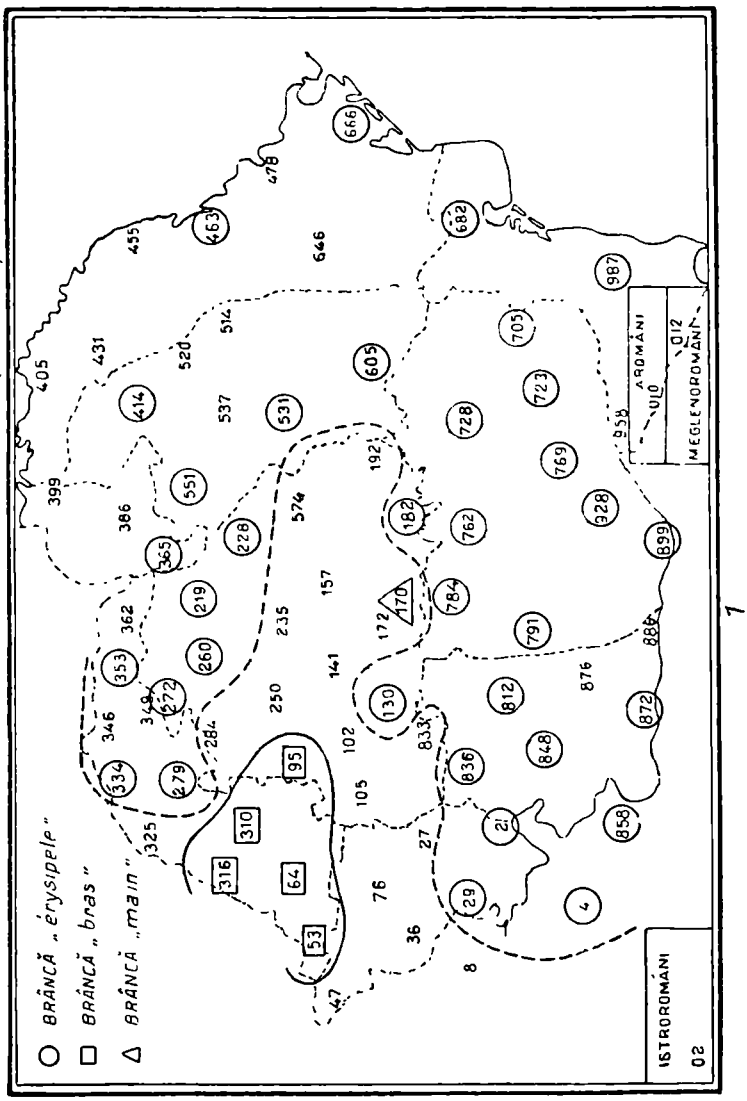
În articolul întitulat *Mână cu pluralul,* pe care l-am publicat împreună cu colegul S. Pop în *Dacoromania* VII, p. 95—102, ne-am exprimat părerea că forma BRÂNCĂ „main, bras" trebue să fi fost mai răspândită în trecut decât astăzi (v. DR., VII, p. 97). Pe lângă argumentele aduse acolo, ne putem servi şi de cel prezentat de harta alăturată Nr. 1. Pe aceasta am desenat aria cuvântului BRÂNCĂ „main, bras" [1]), din Vestul Ţării, şi aria cuvântului BRÂNCĂ „érysipèle" [2]), din părţile de Nord, Est şi Sud ale Ţării. Dela întâia vedere se poate constata că, în niciun punct, cele două noţiuni („bras, main" şi „érysipèle") nu sunt reprezentate prin acelaşi termen. Acolo

[1]) V. ALR II vol. I, pag. 24, harta 48 şi ALRM II, vol. I, harta 95.

[2]) V. ALR II, vol I, pag. 60, MN întrebarea [4199] şi ALRM II, vol. I, harta 172.

BDD-A14864 © 1938-1941 Editura Institutului de Arte Grafice „Ardealul"
Provided by Diacronia.ro & www.dacoromanica.ro for IP 216.73.217.42 (2026-11-16 04:51:50 UTC)

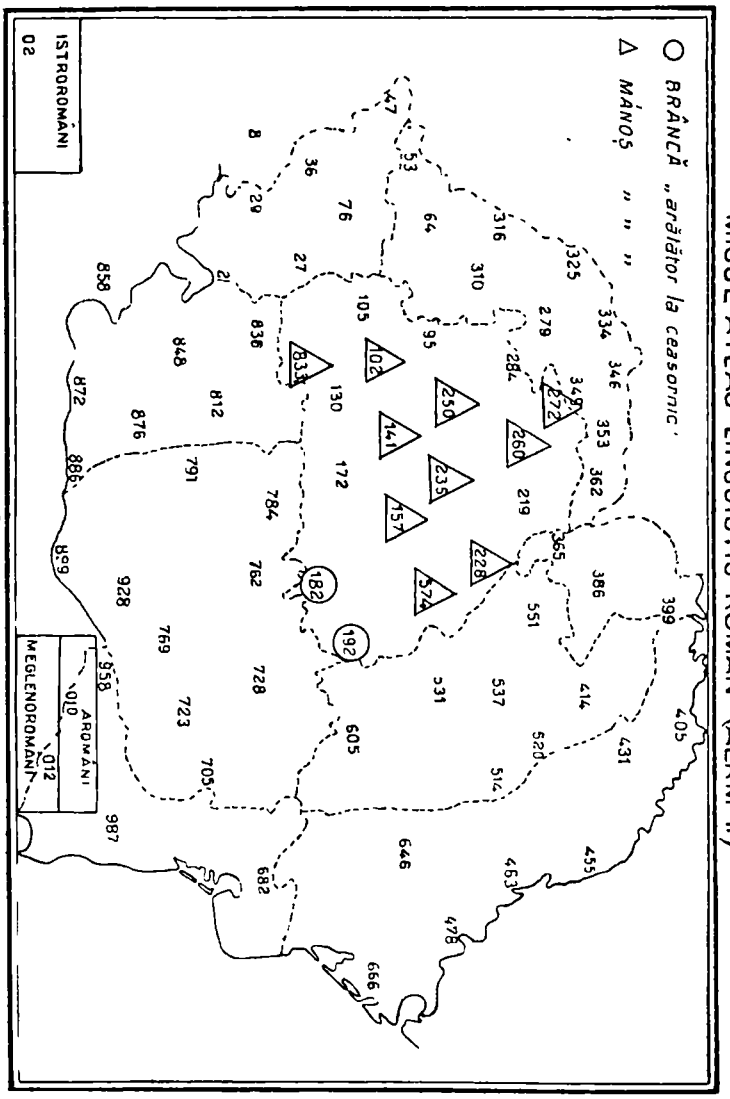
unde mâna se numeşte BRÂNCĂ, acolo boala, numită în alte părţi BRÂNCĂ, are alt nume: UIMĂ, RUŞAŢĂ, etc., sau e numită prin circumscriere: *mi s'a umflat obrazul.*



Împrejurul ariei BRÂNCĂ „main, bras" există însă o zonă (albă pe harta Nr. 1) în care nici mâna şi nici boala nu sunt numite BRÂNCĂ. E deci probabil că în toată această

BDD-A14864 © 1938-1941 Editura Institutului de Arte Grafice „Ardealul"
Provided by Diacronia.ro & www.dacoromanica.ro for IP 216.73.217.42 (2026-11-16 04:51:50 UTC)

zonă care îmbrățișează spre miazănoapte, răsărit și miazăzi aria BRÂNCĂ „main, bras", cuvântul BRÂNCĂ a dispărut complet din cauza omonimiei[1]).



Că de fapt BRÂNCĂ „main, bras" a existat cândva pe tot întinsul acestei zone, se poate deduce din faptele relevate

[1]) Gilliéron numește astfel de omonimii „cazuri patologice".

BDD-A14864 © 1938-1941 Editura Institutului de Arte Grafice „Ardealul"
Provided by Diacronia.ro & www.dacoromanica.ro for IP 216.73.217.42 (2026-11-16 04:51:50 UTC)

în DR., VII, p. 96—97. Astfel în punctul 170 se mai zice şi astăzi BRÂNCĂ cu înţelesul de „main". La aceasta se mai poate adăuga dovada prezentată de harta alăturată Nr. 2 care, în punctele 182 şi 192, ne dă forma BRÂNCĂ pentru arătătorul ceasornicului[1]). Înţelesul de arătător la ceasornic l-a primit aici cuvântul BRÂNCĂ fiindcă la început a însemnat mână. La orologiile mari din turnurile bisericilor era, şi este şi azi, obiceiul să se facă arătătoarele în forma unor mâni care, cu degetul arătător întins, arată cifra de pe cadran. De altfel în punctele 102, 141, 157, 228, 235, 250, 260, 272, 574 şi 833 arătătorul ceasornicului se numeşte MANOŞ care nu e altceva decât latinescul *manus* venit la noi prin filieră ungurească. În punctele ungureşti s'a răspuns la întrebarea *Arătătorul ceasornicului: mānuş* în punctul 192, *māgne(ĕ)ş* în punctul 287[2]) şi *mānuş* în punctul 575.

Lipsa lui BRÂNCĂ în zona care cuprinde punctele 8, 27, 36, 47, 76, 102, 105, 141, 157, 172, 192, 235, 250, 284, 325 şi 574 se explică deci printr'un „tratament terapeutic complet", cum ar zice Gilliéron, adică prin înlocuirea celor două omonime supărătoare.

Pentru noţiunea „main, bras" s'a recurs la termenul MÂNĂ, păstrat la Nord şi Sud de aria în care s'a produs coliziunea omonimică, iar pentru a reda noţiunea „érysipèle" au fost întrebuinţate diferite procedee arătate mai sus: UIMĂ, RUŞAŢĂ, MI S'A UMFLAT OBRAZUL, etc.

Prin urmare în aria lăsată în alb pe harta alăturată Nr. 1, cuvântul MÂNĂ cedase — poate complet — terenul lui BRÂNCĂ, iar dacă astăzi îl găsim din nou aici pe MÂNĂ, însemnează că suntem în prezenţa unei regresii, atât de obişnuite în istoria dialectelor.

Trebue remarcat că aria lui BRÂNCĂ „main, bras" din Crişana este cea mai îndepărtată de vreun teritoriu slav oarecare. De fapt aici influenţa slavă e mult mai redusă decât în oricare altă parte a teritoriului dacoromân. Aici termenul de

---

[1]) V. ALR II, vol. I, pag. 140, MN întrebarea [3906] şi ALRM II, vol. I, harta 375.

[2]) Răspunsul l-a dat subiectul ezitând, E evident că aici avem de a face cu o contaminare a lui *manuş* cu cuvântul unguresc *mágnes* (pronunţat *māgneş*) „magnet".

BDD-A14864 © 1938-1941 Editura Institutului de Arte Grafice „Ardealul"
Provided by Diacronia.ro & www.dacoromanica.ro for IP 216.73.217.42 (2026-11-16 04:51:50 UTC)

origine slavă BRÂNCĂ „érysipèle“ [1]), ori n'a fost cunoscut niciodată, ori a fost foarte slab întrebuințat. Astfel „starea patologică“ provenită prin „bisemantismul“ lui BRÂNCĂ a fost înlăturată prin victoria lui BRÂNCĂ „main, bras“, termenul acesta fiind mai puternic decât BRÂNCĂ „érysipèle“.

În schimb în aria cea mare dela Nord, Est și Sud, cuvântul de origine slavă BRÂNCĂ „érysipèle“ s'a întins peste teritorii unde BRÂNCĂ de origine latină era pe cale de dispariție. Aici victoria termenului slav a fost ușoară.

La mijloc, între cele două arii, omonimele au avut forțe egale. Aci „coliziunea semantică intolerabilă în unul și același cuvânt“ a fost remediată prin dispariția omonimelor: nici „mâna“ sau „brațul“ și nici „erizipelul“ nu se numesc BRÂNCĂ (exceptând punctul 170, amintit mai sus, v. ALR I, vol. I, harta 49).

Cu excepția ariei din Crișana, unde BRÂNCĂ latin e foarte viu și e singurul termen pentru „mână și braț“, în tot restul teritoriului dacoromân acest termen e rar, păstrat mai mult ca element de compoziție în nume de plante *(Brânca-porcului, Brânca-mâței*, etc.) sau, la plural, în expresii cristalizate *(se târâe pe brânci, a căzut pe brânci, umblă în patru brânci,* etc.)[2]). În cazuri de acestea omonimia n'a fost simțită.

E. PETROVICI

[1]) V. DA, s. v.

[2]) Cf. DA, s. v. *brâncă* < lat. *branca*.

BDD-A14864 © 1938-1941 Editura Institutului de Arte Grafice „Ardealul“
Provided by Diacronia.ro & www.dacoromanica.ro for IP 216.73.217.42 (2026-11-16 04:51:50 UTC)